

УДК: 159.9

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-7-1>**Людмила Василівна Романюк,***доктор психологічних наук, зав. кафедри психології,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вул. Максима Кривоноса, 1, м. Львів, Україна,***Медея Деспоташивілі,***кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки,
Тбіліський державний університет,
пр. Чавчавадзе, 1, м. Тбілісі, Грузія,***Георгій Валерійович Коробейніков,***доктор біологічних наук, завідувач кафедри біомеханіки і спортивної метрології,
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, м. Київ, Україна*

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНО-СИНЕРГЕТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ КОНСТРУЮВАННЯ УМОВ СТАНОВЛЕННЯ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-СПОРТСМЕНА

Метою дослідження є висвітлення таких умов становлення цінностей у розвитку особистості спортсмена, як організація здорового конструктивного простору зайнятості особистості (університетського, професійного, родинного) та використання раціональних психотехнік, пов'язаних із руховою активністю, а також аналіз становлення цінностей особистості спортсмена за результатами створеної та апробованої програми. Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробування комплексу методів та валідних і надійних методик для дослідження цінностей соціально-професійних груп спортсменів у кроскультурному просторі, а також емпіричне визначення особливостей становлення цінностей особистості спортсмена раннього дорослого віку в кроскультурному контексті. У контрольному експерименті взяла участь 81 особа, з яких – 28 українських студентів-спортсменів другого року навчання, кроскультурну вибірку склали 28 студентів-спортсменів з Румунії і 25 – з Грузії. Отримані результати виявили зміни та ефекти становлення цінностей особистості студентів-спортсменів. Як показали результати контрольного експерименту, піднялися рейтинги усіх учасників за ціннісними факторами відкритості до змін та досягнень, які пов'язані із суб'єктивним благополуччям як індикатором здоров'я досліджуваних. Водночас знизилися рейтинги ціннісних факторів консерватизму і влади. Було зафіксовано підвищення пізнавального та творчого потенціалу осмислення позитивних цінностей у результаті цілеспрямованого впливу, який посилює їх становлення в студентів-спортсменів, що й визначає їх суб'єктивне благополуччя у життєвому просторі. Результатом застосування програми є подальше зростання зрілості особистісних структур спортсмена, пов'язаних зі становленням цінностей. Це також визначає її позитивні зміни в тенденціях до самоактуалізації з акцентом на ціннісному блоці смисложиттєвих орієнтацій.

Ключові слова: цінності, становлення цінностей, психотехніка становлення цінностей, особистість спортсмена, раціональна психотехніка, феноменологічна психопедагогіка, конструктивний простір.

Постановка проблеми

Новітні зусилля освітян створити ціннісну платформу вітчизняної вищої освіти завдяки реалізації поодиноких проєктів та реформ перегукуються з більш як двадцятилітнім науковим пошуком відповіді на питання про конструктивну методологію й технологію становлення цінностей особистості. На основі здійсненого протягом тривалого періоду аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду організації університетського простору встановлено, що, незважаючи на особливості організації освітнього процесу в різних країнах світу, одним із провідних завдань є здійснення впливу на духовне й душевне становлення особистості, становлення її цінностей у творчій духовно-фізичній гармонійності, проєктування соціокультурного середовища, розбудова психолого-

педагогічних умов нормального розвитку людини на основних етапах її онтогенезу, тобто актуалізація уміння особистості спортсмена віку ранньої дорослості вирішувати творчі завдання і розвивати здібності до самореалізації. Ці особливі інтелектуальні вміння дозволяють дорослій особистості спортсмена по-новому сприймати звичні явища, актуалізуючи становлення її цінностей, ніби «відкрити заново» для себе складний світ психолого-педагогічних взаємодій і взаємовпливів. З одного боку, їх самостійне осягнення досить складне, з іншого, – покладання на зовнішню моралізацію означає перекриття шляху до самостійності. У цьому зв'язку прийнятною є методологія спонукання до самостійного розмірковування, критичного розгляду, виявлення прихованих причин явищ спортсменом у його руховій активності. Ця методологія дозволяє

«запустити» процес самоорганізації становлення цінностей особистості спортсмена в її смислопошуковій діяльності, глибинне проникнення до джерел власне людського в людині, пропонує один з ефективних шляхів гуманістично зорієнтованої (К. Роджерс, С. Джуард, З. Карпенко, Р. Мей та ін.) організації свідомості, що спрямована на пізнання й духовно-фізичну творчість спортсмена.

Потенціал феноменологічної психопедагогіки, що допомагає глибоко розкрити зміст становлення цінностей у духовно-фізичному гармонійному розвитку особистості студента-спортсмена в університеті, бере свій початок від гегелівської ідеї самостановлення людини в процесі її власної діяльності, в пізнанні власної духовної субстанції як ідентичної з власним свідомим змістом. Цей принцип ізоморфізму є основоположним для технологій формування аксіосеміологічної сфери (О. Асмолов, Л. Виготський, Д. Леонтьєв та ін.) і становлення цінностей на прикладі особистості спортсмена раннього дорослого віку.

Феноменологічну установку психології становлення цінностей особистості методом ейдетичної редукції (різновид феноменологічної редукції) розглядав Е. Гуссерль, базуючись на природній установці людини, що спрямована на зв'язок з іншими, з людством загалом. Це відбувається через «розчистку» свідомості, заповненої до певної міри негативними стереотипами «соціальних» ідеологій, які відвертають людину від її творчої місії спокусами «розчинення в суспільній свідомості». Загальна спрямованість методу ейдетичної редукції полягає в поверненні людини до її природної сутності, а саме – до мікрокосму, що виявляється в її руховій активності і конкретних переживаннях. Останні ж тісно пов'язані з макрокосмом людства і сприяють становленню особистісних цінностей спортсменів у їх поєднанні із загальнолюдськими завдяки відповідним переживанням та поняттям. Як наслідок, світ навколишній (соціокультурний простір) перетворюється в особистісний феномен світу (психологічний простір). Це перетворення здійснюється завдяки рухам і переживанням особистості, що конструюють у її свідомості смисл, визначаючи його провідну роль у становленні цінностей спортсменів.

Потенціал технологічного оформлення розвитку вершинних структур особистості спортсмена, якими є її цінності, знаходиться в установках проблемного та творчого мислення, що трансформується в її рухи, дії й вчинки спортсмена. Апоретика (рівень проблемного мислення) створює передумову для переходу до теоретичного мислення, що дозволяє усвідомити смисл і зміст загальнолюдських цінностей, а шляхи втілення їх в життя пов'язані з творчим та спортивним потенціалом особистості спортсмена, який перебудовує таким чином її ціннісну свідомість.

Реалізація особистісних цінностей людини, що займається спортом, зорієнтовує на включення її свідомості, причому не насильницьким шляхом, а у ситуації життєвих виборів. Основою для такого самопізнання спортсменом та побудови ним власного Я виступають смисложиттєві цінності й ціннісні орієнтації, що відповідають його суб'єктивному моральному досвідові.

В основу дослідження були покладені наступні **припущення**: 1) становлення цінностей особистості спортсмена нерозривно пов'язане з її розвитком у дорослому віці й залежить від аксіо-фактору відкритості до змін, що виявляється в цінностях самостійності й стимуляції; 2) існує позитивний взаємозв'язок між суб'єктивним благополуччям як ефектом становлення цінностей досягнень, відкритості до змін і самотрансценденції особистості спортсмена, в той час як становлення цінностей конформності, безпеки, влади негативно впливає на суб'єктивне благополуччя як індикатор здоров'я особистості спортсмена; 3) гіпотеза про еквівалентність у спортсменів представників різних культурних просторів цінностей самостійності (свобода, креативність, самодостатність, вибір власних цілей, допитливість) й цінностей стимуляції (новизна і враження, мінливість життя, сміливість і ризик), які є універсальними в становленні аксіологічної системи представників різних культур. Виходячи з цього, фундаментальний вплив на психологічне функціонування і становлення цінностей особистості спортсмена здійснюють структура соціуму і його культура, що й визначає рівноцінність, точніше, еквівалентність їх становлення.

Метою статті є висвітлення таких умов становлення цінностей у розвитку особистості спортсмена, як організація здорового конструктивного простору зайнятості особистості (університетського, професійного, родинного) та використання раціональних психотехнік, пов'язаних із руховою активністю, а також аналіз становлення цінностей особистості спортсмена за результатами створеної та апробованої програми, представлення загальнотеоретичного підґрунтя програми, наведення її змісту та результатів застосування для становлення цінностей особистості спортсмена в період ранньої дорослості.

Методи дослідження

Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробування комплексу методів та валідних і надійних методик для дослідження цінностей соціально-професійних груп спортсменів у кроскультурному просторі, а також емпіричне визначення особливостей становлення цінностей особистості спортсмена раннього дорослого віку в кроскультурному контексті.

Контроль за становленням цінностей, смисложиттєвих орієнтацій та суб'єктивного благополуччя як індикатора здоров'я особистості спортсмена проводився за методиками опитувальника ціннісних портретів (PVQ, авт. Ш. Шварц та ін., 2001; україномовна

версія адаптації – Л. В. Романюк, 2009, модифіковано Л. Романюк, Ю. Гарасімчук, 2012) [9; 10], модуля опитування цінностей (VSM-08, авт. Г. Хофстеде) [3; 4], опитувальника «Огляд цінностей» (RVS, авт. М. Рокіч, 1973) україномовна версія адаптації – Л. Романюк, 2004) [5; 6; 7]; тестом смисложиттєвих орієнтацій (СЖО-20), Д. Леонтьєв, 1992, україномовна версія адаптації – Л. Романюк, 2004, модифіковано Л. Романюк, Н. Горлова, R.van de Schoot, 2012 (MOL-20) [8, Р. 744-750]; шкала задоволеності життям Е. Дьєнера (SWLS-5, авт. Е. Дьєнер та ін., 1985, україномовна версія адаптації – Л. Романюк, 2007, переглянуто Л. Романюк, О. Спасовські, 2013) [2, Р. 71-75].

Організація дослідження

Вивчення психологічних закономірностей становлення цінностей особистості спортсмена полягало, перш за все, у виявленні її смисложиттєвих цінностей, завдяки розкриттю шляхів і механізмів їх становлення у розвитку особистості студента-спортсмена як суб'єкта освіти завдяки використанню раціональних психотехнік, пов'язаних із руховою активністю.

Використана феноменологічно-синергетична психотехніка реалізувалася за допомогою інтерактивних методів і рухової активності учасників-спортсменів, в основу яких лягла технологія психологічного тренінгу становлення смисложиттєвих цінностей особистості спортсмена раннього дорослого віку. Програма тренінгу передбачала створення умов для зміни мовних стратегій і рухової активності студентів. В ідеалі – це сприяння переходу т. з. негативних цінностей та установок спортсменів у позитивні, завдяки чому можливою стала ціннісна переорієнтація їх свідомості й поведінки.

Кожному студенту-спортсмену важливо було оволодіти двома видами знань про себе: знанням-описом і знанням-регулятором діяльності. Перше – результат застосування діагностики, що дозволяє студенту-спортсмену отримати психологічні знання про власну особистість. Отримання таких знань про себе сприяє порівнянню себе з іншими, формулюванню питань, спрямованих на подальше самопізнання, отриманню пояснень щодо фактів власної поведінки.

Інший вид знань здобувається шляхом аналізу тієї діяльності, якою студенти-спортсмени управляють самі. Під час цього аналізу відбувається усвідомлення прихованих до цього зусилля психічних утворень, що впливають на вчинки й поведінку, психологічним ефектом яких є суб'єктивне благополуччя як індикатор здоров'я. Такого роду знання (усвідомлення себе) дозволяє цілеспрямовано скоригувати уявлення студента-спортсмена про світ (соціокультурний і психологічний простір) й завдяки цьому, а не за рахунок зовнішнього впливу, змінити власну життєдіяльність. Це і є навички особистісної рефлексії й самоконтролю, які сформувалися в

студента-спортсмена шляхом психопедагогічної підтримки.

В основу програми «Психологія цінностей. Становлення цінностей особистості спортсмена» покладено концепцію становлення цінностей у розвитку особистості спортсмена та використано вищевизначену модель [1, С. 138-148].

У контрольному експерименті взяли участь 28 українських студентів-спортсменів другого року навчання: 14 осіб (експериментальна група) та 14 осіб (контрольна група). Кроскультурну вибірку склали 28 студентів-спортсменів з Румунії: 14 осіб (експериментальна група) та 14 осіб (контрольна група) і 25 – з Грузії: 13 осіб (експериментальна група) та 12 осіб (контрольна група). Програма реалізувалася зі студентами-спортсменами проблемної групи «Дослідження цінностей» у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, а також в університетах Тбіліському державному університеті (Грузія) і Трансільванському університеті Брашова (Румунія). Отримані результати виявили певні зміни та ефекти становлення цінностей особистості студентів-спортсменів.

Загальну кількість учасників програми склали студенти-спортсмени, які взяли участь у проекті, що тривав з 2005 і до 2014, організатором і керівником якого є перший автор публікації. Програма становлення цінностей особистості спортсмена була реалізована на стадіях мотивації, діагностики, становлення, контрольної діагностики цінностей та суб'єктивного благополуччя як індикатора здоров'я особистості. Головним завданням стадії становлення цінностей є психопедагогічна підтримка у сприянні переходу, перетворення, інтеграції до ціннісної системи особистості студента-спортсмена тих цінностей, які стають осмисленими на рівні його самосвідомості, а також їх реконструкція в процесі набуття значущості для нього в руховій активності, подальша ієрархізація цих цінностей, охоплення нових смислів і нове творче структурування в життєвих просторах молодих спортсменів. Програма складається з 3-х частин: теоретичної, діагностичної та аксіотренінгу. Її теоретична частина презентована вісьмома лекціями тривалістю по дві години кожна. На практичних заняттях реалізувалася діагностична – покликана ознайомити студентів-спортсменів із методиками оцінювання і вимірювання власних цінностей і ціннісних систем та надати їм можливість отримати психологічні знання про власну особистість. Аксіотренінг включає кейс для роботи з цінностями (1. Чому цінності важливі для спортсмена? 2. Як цінності діють у спортсменів? 3. Як ми використовуємо цінності? 4. Як цінності змінюються в спортсменів? 5. Який процес становлення цінностей особистості спортсмена?) і передбачає створення умов для зміни мовних стратегій і рухової активності студентів-спортсменів з метою активізації механізмів становлення смислових складових цінностей особис-

тості спортсмена. Наприкінці фіксувалися (контрольною діагностикою) результати переходу негативних цінностей та установок у позитивні, завдяки чому можливою стала ціннісна переорієнтація свідомості й поведінки студентів-спортсменів. Загальна кількість годин програми становить 27 год.

Результати дослідження

Як показали результати контрольного експерименту, піднялися рейтинги (за статистичною різницею F) таких ціннісних факторів: *відкритості до змін* за українською вибіркою (F UK = 1,2), румунською (F RM = 1,1), грузинською (F GR = 1,3); відповідно *доброзичливості* (F UK = 1,4; F RM = 1,5; F GR = 1,3) та *досягнень* (F UK = 2,1; F RM = 1,9; F GR = 1,8), які пов'язані із суб'єктивним благополуччям як індикатором здоров'я досліджуваних. Водночас знизилися рейтинги таких ціннісних факторів: *консерватизму* (F UK = 1,1; F RM = 1,3; F GR = 1,1) і *влади* (F UK = 1,2; F RM = 1,4; F GR = 1,2). Це свідчить про підвищення пізнавального та творчого потенціалу осмислення позитивних цінностей у результаті цілеспрямованого впливу, який посилює їх становлення в студентів-спортсменів, що й визначає їх суб'єктивне благополуччя у життєвому просторі.

Кореляційний аналіз надав можливість виявити взаємозв'язки між цінностями-цілями і цінностями-засобами та окремими факторами внутрішнього світу особистості студента-спортсмена, а саме рівнем розвитку смисложиттєвих орієнтацій.

За результатами контрольного експерименту на основі реалізації психо-педагогічної програми встановлено значущі кореляційні зв'язки (на рівні $p \leq 0,05$, $p \leq 0,01$) між смисложиттєвою цінністю «Здоров'я» і субшкалою «Процес життя чи інтерес і емоційна насиченість життя» ($r = -0,22$, при $p \leq 0,05$) та субшкалою «Результативність життя чи задоволеність самореалізацією» ($r = -0,33$, при $p \leq 0,01$). Виявлена кореляція вказує, що збільшення показників однієї змінної пов'язане зі зменшенням показників іншої, а саме: чим вище задоволення самореалізацією й більше зростає емоційне насичення життям, тим нижча орієнтація на здоров'я в студентів-спортсменів. Також негативні кореляції виявлено між змінними цінності «Суспільне визнання» і субшкалою «Наявність в житті цілей у майбутньому» ($r = -0,24$, при $p \leq 0,05$); між змінними цінності «Творчість» і субшкалами «Наявність в житті цілей в майбутньому» ($r = -0,27$, при $p \leq 0,05$) та «Локус контролю-Я» ($r = -0,26$ при $p \leq 0,05$). Такі кореляції цінностей особистості спортсмена раннього дорослого віку із її смисложиттєвими орієнтаціями вказують на те, що чинник усвідомленості особистістю спортсмена цілей у майбутньому і віра у можливість досягнути їх власними силами знижує потенціали в орієнтації на творчість у спроектованому життєвому просторі. Стосовно результатів за цінностями-засобами виявлено наступне: встановлено негативний зв'язок

між цінністю «Життєрадісність» та субшкалою «Процес життя чи інтерес і емоційна насиченість життя» ($r = -0,27$, при $p \leq 0,05$).

Обговорення результатів

Орієнтація на життєрадісність як засіб досягнення визначених життєвих цілей зменшується в міру зростання змінної інтересу й емоційної насиченості в житті студентів-спортсменів. Таким чином, нам вдалося виявити протиріччя внутрішнього світу особистості спортсмена раннього дорослого віку, які варто враховувати у її ціннісному і професійному становленні в університетському просторі.

Виявлені емпіричні закономірності взаємовпливу досліджуваних факторів розвитку особистості студента-спортсмена вказують на вже сформовані внутрішньо-особистісні структури й функції, які визначають напрямки становлення цінностей особистості спортсмена в ранній дорослості. Очевидно, що в процесі тренінгу активізувалися особистісні функції становлення цінностей студентів-спортсменів: мотиваційно-сміслова, системотвірна, селективна, опосередкування, смислотворення, створення власної картини світу тощо.

Розроблена концепція становлення цінностей відкритості до змін як основи розвитку особистості спортсмена ранньої дорослості та врахування соціальних, психологічних факторів і механізмів цього процесу є методологічною основою для побудови зарубіжних і вітчизняних програм підготовки фахівців спортивної сфери зайнятості. Тому можна стверджувати, що програма «Становлення цінностей особистості» активізує механізми особистісної рефлексії, акомодатії й асиміляції, ідентифікації в процесах інтеракцій, рухових активностей, що спричинюють становлення цінностей.

В контрольних групах, де не було сконструйовано умов для зміни мовних стратегій і рухової активності студентів-спортсменів з метою активізації механізмів становлення смислових складових цінностей особистості спортсмена, подібних змін не зафіксовано. Таким чином, у кроскультурному розрізі експериментально доведені всі три гіпотези, презентовані вище.

Отже, запропоновано нове розв'язання проблеми становлення цінностей особистості спортсмена. Здійснено психологічний аналіз проблеми становлення цінностей в особистості спортсмена ранньої дорослості, визначено мотиваційну основу їх становлення та сутність поняття «становлення цінностей особистості спортсмена ранньої дорослості» у контексті соціокультурного простору. Виявлено активізацію функцій становлення цінностей у дорослої особистості в межах раніше обґрунтованого феноменологічно-синергетичного підходу. Визначено якісні показники становлення цінностей особистості спортсмена за результатами створеної та апробованої програми.

Висновки

Здійснений на засадах феноменологічно-синергетичного підходу змістовий аналіз становлення цінностей особистості спортсмена періоду ранньої дорослості дозволяє зробити висновок про те, що асоційованим результатом проведеного дослідження є дієвість однофакторної моделі цінностей відкритості до змін, яка є основою становлення цінностей особистості спортсмена та її розвитку. Застосування цієї моделі виступає аксіопсихологічним підґрунтям методології та базисом конструктивної технології становлення цінностей особистості спортсмена ранньої дорослості. Застосування розробленої програми становлення цінностей особистості спортсмена, що базується на концепції та емпірично перевіреній моделі їх становлення завдяки ціннісному фактору відкритості до змін, дозволяє на новому творчому рівні активізувати процес самоорганізації становлення цінностей особистості спортсмена в її смислопошуковій діяльності. Результатом застосування програми є подальше

зростання зрілості особистісних структур спортсмена, пов'язаних зі становленням цінностей. Це також визначає її позитивні зміни в тенденціях до самоактуалізації з акцентом на ціннісному блоці смисложитєвих орієнтацій.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми становлення цінностей особистості спортсмена в різних соціокультурних просторах. Подальшого теоретичного осмислення та експериментального вивчення потребують питання особливостей становлення цінностей особистості спортсмена підліткового і юнацького віку в кроскультурному контексті, а також питання розвитку рефлексивної, креативної, інтерактивної та інтерпретативної компетентностей особистості спортсмена як суб'єкта смислотворення та становлення цінностей; роль індивідуальних відмінностей і конкретних умов та чинників у становленні цінностей особистості спортсмена завдяки відкритості до змін за межами національних контекстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романюк Л. В. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал / Л. В. Романюк // Психологія особистості. – №1(4). – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – 2013. – С. 138-148

2. Diener E. The Satisfaction With Life Scale / E. Diener, R. A. Emmons, R. J. Larsen, S. Griffin // *Journal of Personality Assessment*. – N. 49. – 1985. – P. 71-75. doi:10.1207/s15327752jpa4901_13

3. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work related values / G. Hofstede – Beverly Hills, CA : Sage, 1980.

4. Hofstede G. Dimensions of national cultures in fifty countries and thry regions / G. Hofstede // *Explications in Cross-Cultural Psychology* / J. Deregowski, S. Dzuirawiec and R. Annis (eds) – Lisse : Swets and Zeitlinger. – 1983.

5. Rokeach M. Beliefs, Attitudes and Values / M. Rokeach. – San Francisco : Josey-Bass Co, 1972. – 214 p.

REFERENCES

1. Romaniuk, L.V. (2013). Stanovlennia tsinnostei osobystosti: kontseptualna model ta ii metodolohichniy potentsial [Formation of personality's values: conceptual model and its methodological potential]. *Psykhologhiia osobystosti – Psychology of personality, 1 (4)*, 138-148. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyliia Stefanyka [in Ukrainian].

2. Diener E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment, 49*, 71-75. doi:10.1207/s15327752jpa4901_13 [in English].

6. Rokeach M. The nature of human values / M. Rokeach. – New York : Free Press, 1973 – 438 p.

7. Rokeach M. The nature of human values and value systems / M. Rokeach // *Current Perspectives in Sosial Psychology, 4th edn.* / E. P. Hollander and R. G. Hant (eds). – New York : Oxford University Press, 1976.

8. Romanyuk L. Meaning-in-life orientations and values in youth: cross-cultural comparison / L. Romanyuk, N. Gorlova, R. van de Schoot, L. Vanbrabant // *European Journal of Developmental Psychology*. – 2012. – 9 (6). – P. 744-750.

9. Schwartz S. H. Human Values / S. H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol.53, N 3. – 1987. – P. 550-562.

10. Schwartz S. H. Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values : Extensions and Cross-Cultural Replications / S. H. Schwartz, W. Bilsky // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol. 58, N°5. – 1990. – P. 878-871.

3. Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills, CA: Sage [in English].

4. Hofstede, G. (1983). Dimensions of national cultures in fifty countries and thry regions. *Explications in Cross-Cultural Psychology*. J. Deregowski, S. Dzuirawiec and R. Annis (Eds). Lisse : Swets and Zeitlinger [in English].

5. Rokeach, M. (1972). *Beliefs, Attitudes and Values*. San Francisco: Josey-Bass Co [in English].

6. Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press [in English].

7. Rokeach, M. (1976). The nature of human values and value systems. *Current Perspectives in Social Psychology*. E. P. Hollander and R. G. Hant (Eds.), 4th ed. New York : Oxford University Press [in English].

8. Romanyuk, L., Gorlova, N., R. van de Schoot, Vanbrabant, L. (2012). Meaning-in-life orientations and values in youth: cross-cultural comparison. *European Journal of Developmental Psychology*, 9 (6), 744-750 [in English].

9. Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1987). Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 550-562, (Vol. 53), [in English].

10. Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1990). Toward a Theory of the Universal Content and Structure of Values : Extensions and Cross-Cultural Replications / S. H. Schwartz, // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol. 58, N°5. — P. 878-871. [in English].

Liudmyla Romaniuk,

*Doctor of Psychology, head of the Department of Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs,
1, Maksyma Kryvonosa Str., Lviv, Ukraine,*

Medea Despotashvili,

*PhD in Social Psychology, associate professor,
Department of Psychology and Educational Sciences,
Ivane Javakishvili Tbilisi State University,
1, Chavchavadze Ave., Tbilisi, Georgia,*

Heorhii Korobeinikov,

*Doctor of Biology, head of the Department of Biomechanics and Sport Metrology,
National University of Physical Education and Sport of Ukraine,
1, Fizcultury Str., Kyiv, Ukraine*

PHENOMENOLOGICAL AND SYNERGETIC METHODOLOGY OF DESIGNING CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS-ATHLETES' VALUES

The paper aims to highlight such conditions of the formation of values in the development of a sportsman's personality as the organization of healthy constructive environment of personality's occupation (university, professional and personal), the use of rational psychological techniques associated with motor activity, as well as to analyze the formation of values of a sportsman's personality according to the results of the designed and approved program. The experiment involved 81 sportsmen, in particular 28 Ukrainian students-sportsmen of the 2nd year of study, 28 students-sportsmen from Romania and 25 – from Georgia. The control groups were taught according to the designed program for the formation of values consisting of the following stages: motivation, assessment, development, control assessment of values and subjective well-being as an indicator of personality's health. It has three parts: theoretical, diagnosing and axiological training. Its theoretical part involves eight lectures lasting for 2 hours each. The diagnosing stage is realized during practical classes. It aims to introduce the methods of self-assessment of values and value systems to students, as well as provide them with an opportunity to master psychological knowledge about their own personalities. Axiological training involves a case for working with values. According to the research outcomes, the respondents' scores according to the value factors of openness to changes and achievements associated with subjective well-being as an indicator of health have greatly increased. Meanwhile the scores of value factors of conservatism and authority have reduced. The application of the program results in the development of personal structures of sportsmen which is connected with the development of values. The use of the designed program makes it possible to activate the self-organization process of the development of sportsmen's values in a new creative way.

Keywords: values, development of values, psychological technique for the development of values, sportsman's personality, rational psychotechnique, phenomenological psycho-pedagogy, constructive environment.

Подано до редакції 16.05.2017